

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Antik Roma Mirası – Bülent İplikçioğlu

KLASİK ÇAĞ SANATINDA ETKEN OLAN TOPLUMSAL DÜŞÜNCE VE ANADOLU'LU UNSURLAR

Didem Demiralp

Avcı, Toplayıcı ve Tarım Topluluklarının Bir İnancı Var mıydı?

Eskiçağ Araştırmaları Dergisi

Geçmiş Bugüne Taşımak

Yıl: 1 Sayı: 1 Nisan-Mayıs-Haziran 2018

E-Dergi – Tüm Hakları Saklıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://trantex.org>
ESKİÇAĞ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ YAYINLARIDIR...

İlk Sayı Özel: ÜCRETSİZ

KÜNYE

İmtiyaz Sahibi: Eskiçağ
Araştırmaları Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni: Umut
ATASEVEN

Yayın Danışmanı: Halil
Karahasanoğlu

Art Director: Bünyamin Yıldız

Dergi İletişim:
ecadergisi@gmail.com

Basım Yeri: Dijital Ortam

2018.

Yılda 4 defa yayımlanır...

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki
sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Antik Roma Mirası

**Prof. Dr. Bülent
İplikçioğlu**

**Klasik Çağ Sanatında Etken
Olan Toplumsal Düşünce ve
Anadolulu Unsurlar**

Yard. Doç. Dr. Didem Demiralp

Göbeklitepe Açıldı!

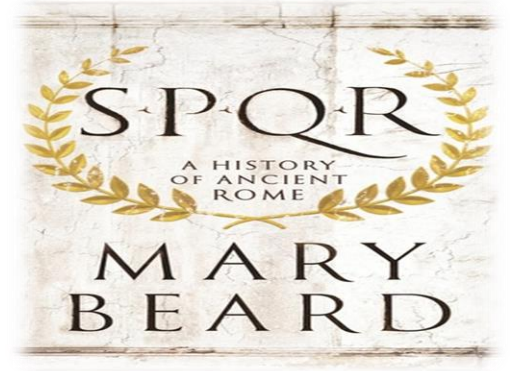

**Avcı, Toplayıcı ve Tarım
Toplumlarında Dini İnançlar
Üzerine Genel Bir Değerlendirme**

Umut Ataseven

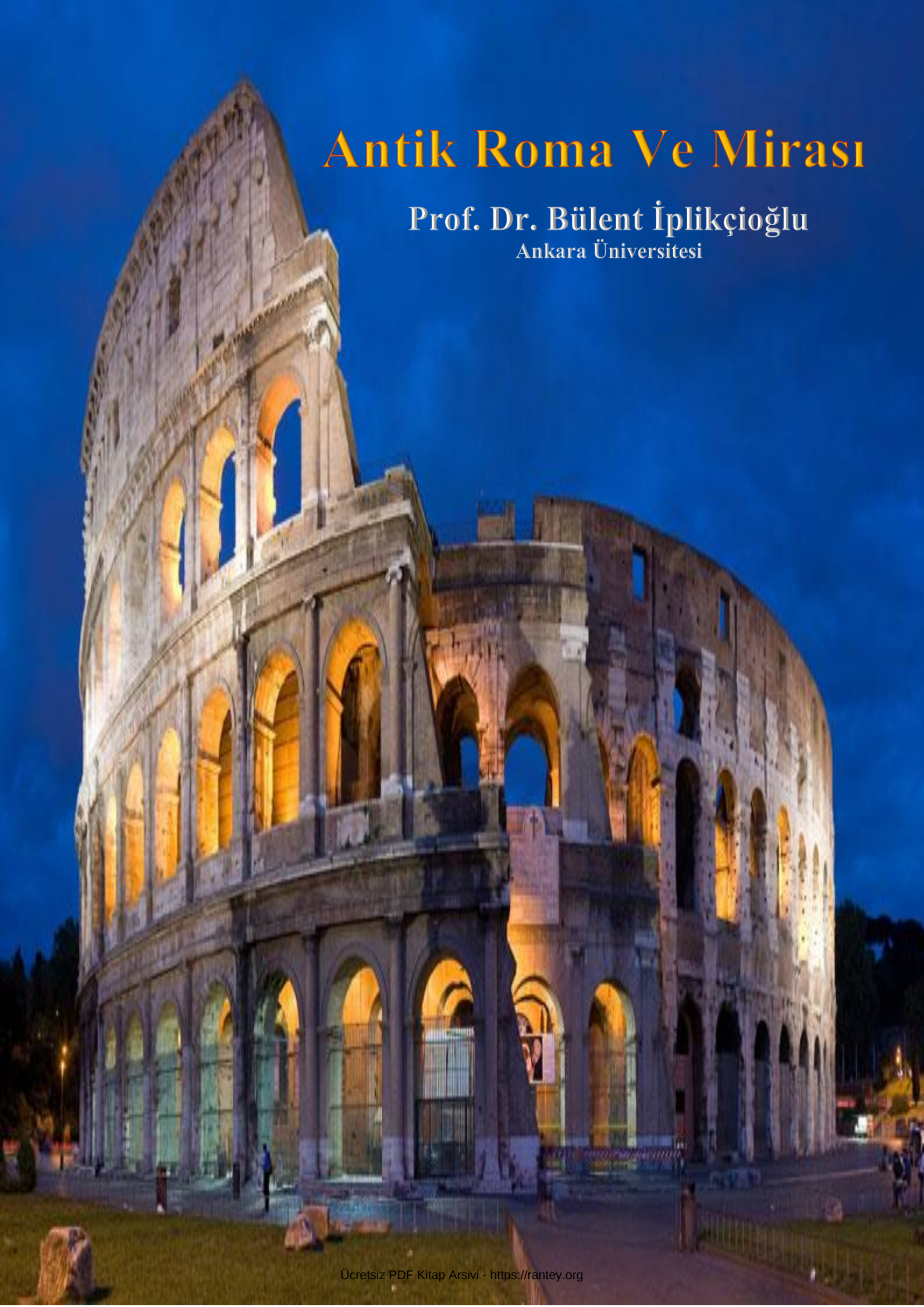
**Harput'un Tarihi
Yeniden Yazılıyor**

Kitap Tavsiyesi

Antik Roma Ve Mirası

Prof. Dr. Bülent İplikçioğlu
Ankara Üniversitesi

Batı Avrupa dünyasının tarihsel olarak nasıl biçimlendiği ve kendine özgülüğü onun Antik Çağ dünyasının mirasçısı olarak kavranmasıyla anlaşılabilir ancak. Antik Çağ'ın mirasını ise esas itibarıyla üç güçlü akım Avrupa dünyasına ve kültürel olarak ondan tohumlanmış ülke ve devletlere ulaştırmış ve oralarda günümüze kadar etkilerini sürdürmesini sağlamıştır:

*Hellen kültürü,
*Roma hukuk düşüncesi
ve Hristiyanlık.

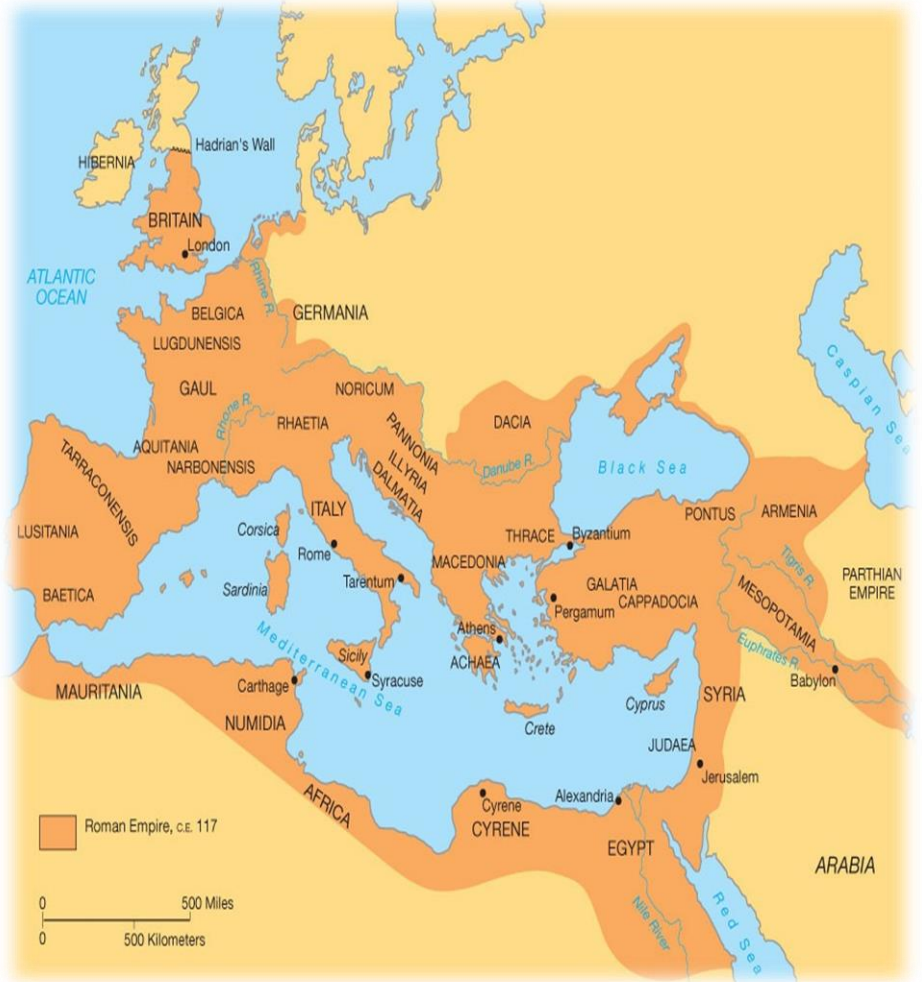
“Antik Hellenler” denildiğinde bununla ilk önce nasıl kapsamlı, tüm zamanlar için model oluşturan bir zihinsel kültür imajı arasında bağlantı kuruyorsak, “Antik Roma” denildiğinde ise her şeyden önce parlak bir siyasal-askerî başarıyı, devlet adamlığına özgü bilgelik ve büyüklüğü, hukuk ve yasayı; o zamanlar bilinen tüm dünyayı kapsayan, yani tüm Akdeniz dünyasında ilk ve tek kez olarak kurulmuş bir siyasal mekân birliğini temsil eden Imperium Romanum'un (Roma İmparatorluğu'nun) muazzam organizasyon gücünü düşünürüz.

Bu alanlarda Roma'nın insanlığa bıraktıkları,

şüphesiz, seçkin ve evrensel niteliktedir. Batı bölümünde 1000, Doğu bölümünde ise 2000 yıldan fazla bir ömür süren Roma İmparatorluğu'nun oluşumu ve varlığıyla ilgili olarak insanlık, daima, hayretle karşıladığı bu büyüklüğün nedenlerini anlamaya çalışmıştır. Bunun nedenlerini, MÖ 150'lerde Roma'da yaşamış olan Hellen tarihçi Polybios'un Roma Cumhuriyeti doruk noktasında iken ilk kez yaptığı gibi, içte, yani Roma devlet sisteminin gelişiminde ve Romalılar'ın kendine özgülüğü ile toplumsal düzeninde aramamız gerekir.

Duygu yaşamlarının ifadesindeki canlılıkta açıkça görüldüğü gibi; felsefe, edebiyat ve sanat alanlarında ölümsüz eserler veren; fantezi dolu, hareketli, ama aynı zamanda istikrarsız olan Hellenler'in aksine; Romalılar, Roma kentini o zamanki dünyanın kültür merkezi haline getirdikleri zamanda bile, ciddi, akılcı, pratik ve istikrarlı idiler.

Roma'da, Roma'nın büyüklüğünün koşullarını oluşturan düzen anlayışı, çalışkanlık, hukuk sistemi ve ordu organizasyonu ile devlet yönetiminde gösterilen

pratik yeteneğin yanı sıra, gene bireyci Hellenler'in aksine, kamusal faaliyetlerde –ister devlet kariyerindeki bir memur ve politikacı olarak, ister Forum Meydanı'ndaki bir avukat ya da arazideki bir subay olarak– her şeyden önce vatandaşın devlete ve topluma karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmesini ön planda tutan yönetici bir sınıf (Senatus aristokrasisi) bulunmaktaydı.

Bu bakımdan, Roma'nın başarısı, her şeyden önce, bu “İmparatorluk” kavramında olmuş; Roma, içinde etnik bir birlik göstermeyen tüm Akdeniz Bölgesi'nde “kan temeli” üzerinde değil, “vatandaşlık ilkesi” ile siyasî-hukukî bir birlik oluşturmuş; bu şekilde tarihte ilk kez bir “devlet ulusu” yaratma başarısını da göstermiştir.

Antik Roma devleti bugün artık tamamen ortadan

kalkmış ve Akdeniz dünyasındaki bu siyasal-kültürel mekân birliği bozulmuş olmakla birlikte, Roma'nın varlığının etkileri günümüze değin sürmektedir: Roma, sözünü ettiğimiz gibi, her şeyden önce, Antik Çağ sonrasında ortaya çıkan Avrupa dünyasının evrensel uluslarüstü temeli olmuştur; bu temeli ise, Leopold von RANKE'nin 1854 yılında formüle ettiği gibi, Roma İmparatorluk Çağı'nın dört büyük ürünü oluştuyordu:

- 1: Genel Antik Edebiyat (Hellen ve Latin yazarlar tarafından kaleme alınmış eserler),
- 2: Roma Hukuku ile “İmparatorluk” kavramı ve
- 3: Hristiyan Kilisesi.

Avrupa dünyasının temelini oluşturan, Roma İmparatorluk Çağı'nın dört ürünü içinde Hristiyanlık'taki süreklilik en çok göze çarpanıdır: Hristiyanlık dogması ve Hristiyan kilise hukuku Geç Roma döneminde ortaya çıkmıştı ve bu yeni din daha sonra Germen ve Slav kökenli topluluklarda da aynı kavram ve olgular çerçevesinde yayıldı. Roma İmparatorluğu'nun

Batı ve Doğusundaki farklı siyasal gelişmeler ve oluşumlar, “dünyevî ve ruhani iktidar” bağlamında, Katolik ve Ortodoks kiliselerinin biçimlenmesinde çok etkileyici bir güç oldu. İmparatorluğun Batıda, Doğuya göre daha erken bir zamanda sona ermiş olması Katolik Kilisesi ve Papa'ya dünyevi iktidardan bağımsız olma konusunda Doğudaki Ortodoks Kilisesi'nin ulaşabildiğinden çok daha geniş bir alan ve olanaklar sağlarken; Doğuda Konstantinopolis patriarkhes'inin hiyerarşik olarak imparatorun altında olması, doğu ve güney Slav devletlerindeki Ortodoks kiliseleri için örnek oluşturdu. Roma'nın Doğusu ve Batısı arasındaki farklılıkların etkisi, Ortodoks kiliselerinde halk dillerinin kullanımının gelenekselleşmesinde; Katolik Kilisesi'nde ise, Latince'nin ibadette ve yüksek öğrenimde evrensel dil olarak kullanılmasında da görüldü.

Batı Avrupa'da siyasal egemenliğin Frank ya da Alman krallarına; Doğu Avrupa'da ise, Ortodoks Hristiyanlık üzerindeki evrensel egemenlik hakkının Rus çarlarına aktarılması düşüncesi (translatio imperii) “Roma İmparatorluğu”

kavramından
kaynaklanmıştı.

Romalılar'ın Avrupa dünyasını derinden etkileyen en özgün yaratımı ise, oluşumu yüzyıllar boyunca sürmüş olan “Roma Hukuku” idi. Romalı hukukçular başlangıcı İmparator Augustus dönemine kadar geriye giden bu hukuk üzerinde İmparator Hadrianus zamanındaki bir yönetim reformu çerçevesinde çok ayrıntılı bir biçimde çalışmışlardı. Nihayet Geç Antik Çağ'da bu uzun süren çalışmaların meyvaları alınmaya başladı ve bunlar “İmparator Iustinianus'un ünlü hukuk kodifikasyonu (Corpus iuris civilis)” olarak daha sonraki dünyaya aktarıldı. Bu kodifikasyon, giriş niteliğindeki sistematik bir ders kitabı olan Institutiones'in yanı sıra, imparator fermanlarının toplandığı Codex Iustinianus ile önemli Romalı hukukçuların yazılarının özetleri olan Digesta'dan oluşur. Digesta bugün artık doğrudan doğruya geçerli hukuk olmasa da günümüz Avrupa özel hukuku esas itibarıyla onun temeli üzerine kurulmuş bulunmaktadır.

Roma hukukunun Avrupa'daki iktibas uzun süren, karmaşık bir süreçti. Roma'nın edebiyat ve sanat

alanındaki mirasında da benzer bir durum söz konusudur. Roma edebiyatı ve sanatı Hellen edebiyat ve sanatını örnek almıştı. Bu nedenle Roma edebiyatı ve sanatında biçim ve içerik olarak Hellen ve Romalı olan öğeler birbirlerinin içine geçmiş durumdadır.

Hellen Doğusu ve Latin Batısı arasındaki yakın zihinsel-kültürel birliktelik Geç Antik Çağ'da ortadan kalkmış olmakla birlikte; bu ortak yaşamın sonuçları Kilise tarafından kurtarılan antik edebî mirasta korunmuş oldu. Böylece, Antik Çağ'da ortaya çıkan büyük felsefî sistemlere, bilime, şiire ve tarih yazımına ulaşma olanakları, Roma devletinin yıkılmasıyla tümüyle ortadan kalkmamış oldu ve Roma İmparatorluğu'nun Batı'daki “Latin” yarısının mirası, imparatorluğun Doğu'daki “Hellen” yarısının Bizans tarafından korunan mirasıyla tamamlanabildi. Bu da en kapsamlı olarak, Avrupa'daki Rönesans Çağı'nda gerçekleştirildi.

Akdeniz Bölgesi'nde kurduğu siyasal-hukuksal düzen sayesinde Doğu'daki yüksek kent kültürünün köy kültürünün egemen olduğu Batı'ya ulaşmasına da neden olan, böylece Akdeniz dünyasında bir anlamda bir kültür birliği

de kurabilmiş olma başarısını gösteren Roma'nın – bu kültürel birlik de şimdi bozulmuş olmakla birlikte – kültürel alanda bıraktığı mirasta yalnızca bugünkü Latin kökenli (“Roman”) diller, yani Latin dünyası, ve diğer Avrupa dillerinin kelime hazinelerinin Latinleştirilmesi yoktu; bunun yanı sıra, Avrupa'daki felsefî-kavramsal düşüncede, siyaset teorisinde, edebiyatta, mimaride ve plastik sanatlarda günümüze değin görülen güçlü “antik” vurgu ve eğilimler de Roma mirası sayesinde ortaya çıktı.

Antik Roma'nın Dünya Tarihi açısından önemini toparlayacak olursak:

Roma Devri “Eskiçağ” dediğimiz büyük tarihsel devirler silsilesinin son safhasıdır. İ.ö. 8. yy.'dan İ.s. 5. yy.'ın sonlarına dek süren Roma Tarihi'ne, Bizans Tarihi'nin süresi de eklenecek olursa, 2000 yılı aşkın bir zaman ortaya çıkmaktadır. Dünya

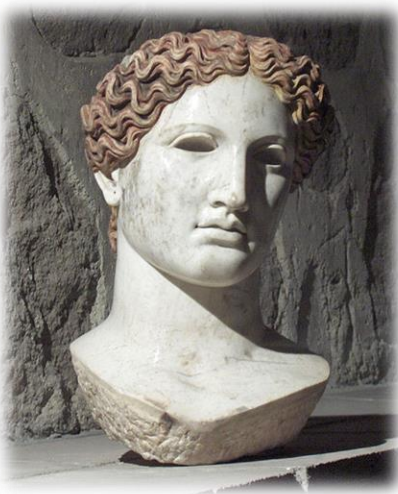
Tarihi'nde süre bakımından bu ayarda ikinci bir süreç bulmak mümkün değildir.

Fakat, Roma'nın Dünya Tarihi'ndeki önemi, yalnızca sürdüğü bu uzun yaşamdan ve tüm Akdeniz Bölgesi'nde ilk ve tek kez olarak kurduğu siyasal mekân birliğinden değil, aynı zamanda o'nun devlet olarak yaptığı etkilerden ve uygarlık ve kültür başarılarından da ileri gelmektedir. Roma'nın başarısı, her şeyden önce, dünyaya miras bıraktığı "tam devlet" kavramında olmuştur. Bir diğer başarı; içinde etnik bir birlik görülmeyen tüm Akdeniz Bölgesi'nde, "kan temeli" üzerinde değil, "vatandaşlık ilkesi" ile hukukî bir birlik oluşturmuş olmasıdır. Roma böylece dünyaya farklı kültürel ve geleneksel unsurlardan bir "devlet ulusu" da yaratılabileceğini ilk kez göstermiş ve – kökeni ve

kültür geleneği ne olursa olsun – içinde barındırdığı insanlara "ben bir Roma vatandaşıyım" dedirtebilmiştir. Roma'nın devlet gücünün ve uzun ömürlü olmasının nedenini, öncelikle, Roma'daki bu vatandaşlık kavramında aramak gerekir.

Roma, daha önce de söylediğimiz gibi, Akdeniz'in doğusundaki yüksek kent kültürünün, kurduğu siyasal ve hukuksal düzen içinde, köy kültürünün egemen olduğu batıya ulaşmasını da sağlamış; böylece, Akdeniz Bölgesi'nde bir anlamda bir kültür birliği de kurabilmiştir. Roma, bu şekilde, insanlığa değişik etnik ve kültürel unsurlardan yoğun bir kültür sentezi yapılabileceğini de göstermiştir.

**“KLASİK ÇAĞ SANATINDA ETKEN OLAN
TOPLUMSAL DÜŞÜNCE VE ANADOLU’LU UNSURLAR”**

Yard. Doç. Dr. Didem Demiralp

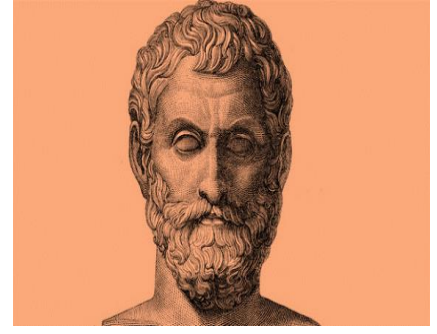
Gazi Üniversitesi

Günümüzün çağdaş Batı uygarlığının kökleri; Klasik Çağ medeniyetinde yani İlkçağ'ın Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu'sunda şekillenen medeniyetinde yatar. Bu yüzden Klasik Çağ ya da Antik Dönem'e dair her şey, yüzyıllardır insanlığın ilgisini çekmektedir. Antik dönem uygarlığı söz konusu olduğunda ilgi duyulan ilk yönü ise; şüphesiz sanatı oluyor. Klasik sanat deyince; ilk akla gelen elbette abidevi ölçülerdeki tanrı Heykelleridir. Âma bu tanrı heykellerini yontan insan eli, tanrılar evrenini hangi düşünce ışığı altında tasavvur etmişti? Nietzsche'ye göre; Grek tanrılarının var oluş nedeni ya da tanrılar dünyasının arka plânını oluşturan felsefe; Silenos efsanesidir. Bu efsaneye göre; Anadolu'nun efsanevi kralı Midas, ormanlar ve sular tanrısı Silenos'un kehanetinden faydalanmak için onu kovalar ve sonunda yakalar. Ona, insanlar için en iyi şeyin ne olduğunu sorduğunda, en iyinin hiç doğmamış olmak ve ikinci en iyinin de eğer doğmuş isen hemen ölmek olduğu yanıtını alır. **Görsel: Silenos ve Midas**

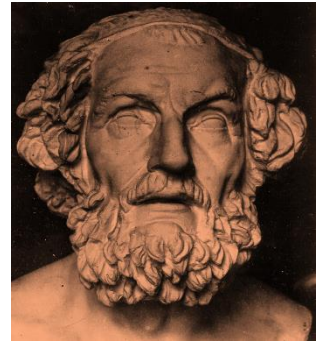
İnsanoğlunun içinde doğduğu çevresel şartlar, dünyaya bakış açısını belirleyen en önemli faktördür. Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu'daki tabiat şartları düşünüldüğünde, bu coğrafyada filizlenen Antik Çağ düşüncesinin iyimser bir dünya görüşüne sahip olması doğaldır. Ancak Nietzsche'nin de vurguladığı gibi, o toplumun insanı da hayatın zalim ve çirkin yanlarını bilir. Ama onun başarısı ve bilgeliği; hayatın bu korkunç yönünü gizlemeyi bilmesinde yatar. Bunu ise; Olympos'ta hüküm süren tanrılar evrenini yaratarak başarmıştır. İnsanlığın Antik dönem uygarlığına olan ilgisi; Yeni Çağ'da özellikle Pompeii ve Herculanium'daki kazılardan sonra artmış; Goethe, Schiller, Kant ve Hegel gibi filozoflar, Antik dönemin sanatını, Aydınlanma Çağı düşüncesinin ışığında açıklamaya çalışmışlardır. Schiller; Klasik Çağ estetiğinde ideal insanın güçlü dışavurumunu fark etmiştir. "Biçim ve içeriğin birleşiminde, felsefi ve yaratıcı aynı zamanda hassas ve kuvvetli, Yunanlıların hayalin gençliği ile mantığın yiğitliğini parlak bir insanlıkta birleştirdiğini görüyoruz".

Antik Dönem uygarlığını diğer İlkçağ uygarlıklarından farklı kılan unsurlardan en önemlisi; bu kültürün hümanist değerler üzerinde yükselmesidir.

Thales

İnsan hem sanatta hem düşüncede ilk ve en önemli unsurdur. Smyrna'lı (İzmir) halk şairi Homeros'un İlyada ve Odysseia'da ve yine bir halk şairi olan Hesiodos'un Theogonia'da (Tanrıların doğuşu) öykülediği antropomorf (insan biçimli) tanrılar dünyası ise; bu anlayışı en güzel şekilde yansıtır. Homeros ve Hesiodos'un yarattığı tanrılar evreni, yalnız görsel sanatlara malzeme olmakla kalmamış, Klasik Çağ felsefesinin oluşumunda da rol oynamıştır. Aristoteles'e göre; Homeros ilk filozoftur. Çünkü onun şiirlerinde insan iradesinin tanrı iradesi karşısında bağımsızlığını kazanmak için verdiği mücadeleden bahsedilir ve bu sonraki felsefe tarihinde de sıklıkla irdelenmiş bir konudur.

Homeros

İ.Ö 7. yüzyılda Batı Anadolu'nun İyonya kıyılarında doğan ve doğa felsefesi olarak bilinen felsefi düşünce ise; temelde insan biçimli tanrılar olgusuna bir meydan okuma şeklinde belirmiştir. Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes gibi düşünürlerle başlayan felsefe hareketi, evrenin oluşumunu ve insanoğlunun doğuşunu insan biçimli tanrıların işi olarak gören düşünceye şiddetle karşı çıkmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki; çok erken bir dönemde doğan bu usçu düşünceye rağmen, antropomorf tanrılar olgusu, halk arasında varlığını korumaya devam etti. Zira Homeros'un dile getirdiği gibi; tanrılar yalnız kentlerin değil ama tek tek tüm bireylerin kaderinde de söz sahibiydiler. Tanrı heykellerinin, sadece, tanrıların evi olarak kabul edilen tapınaklara hapsedilmediğini, açık alanlara dayandığını ve bu yüzden sıradan bir insanın her gün karşılaştığı bir gerçeklik olduğu göz önünde bulundurulduğunda, köklü bir halk inancının kolayca terk edilmesi beklenemez. Homeros ve Hesiodos'un biçimlendirdiği tanrılar dünyasıyla beraber bulunan başka bir görüntü de kahramanlara ait olmalıdır. Kahramanlık ülküsü ve düşüncesinin, Antik dönemin toplumsal yaşamında hayli önemli bir

yer tuttuğu bilinir. İster bir savaşta isterse bir spor müsabakasında olsun; onur, kişinin gösterdiği cesaretle bir tutulurdu. Homeros'un kahramanları, cesaretleriyle ailelerini gururlandırırken,

toplumsal uygulamada, İ.Ö 6. yüzyılla yani Arkaik Çağ'la beraber, savaşta ve spor müsabakalarında kazananlar, tüm toplumun onur kaynağı idi. Kahraman askerlerin ve gururlu atletlerin heykelleri dikiliyor ve onlar da zaferlerinin mutluluğunu, çeşitli adak heykelleri yaptırarak sergiliyorlardı. Kahramanlık söylencesinin, günlük yaşamdaki yerini dile getiren Platon, savaşta ardına bakmadan kaçan bir askerin cezalandırılması gerektiğini söyler. Aristoteles'e göre ise; atletik bir yapıya sahip olma, mutluluğu oluşturan etmenler arasında yer alır. Klasik Çağ medeniyeti, kimlik bilincine sahip bir toplumda biçimlenmiştir. Bu toplumun insanları; ortak bir ataya, dile, dine ve kültüre sahip bir ırk olmanın bilinciyle, kendilerini "Hellen" ve yabancıları da "Barbaros" olarak niteliyorlardı. Ayrı birer şehir devleti halinde siyasi yaşamlarını sürdüren bu toplumun insanları, yılın belli zamanlarında, dini törenler, spor müsabakaları ya da tiyatro festivalleri vasıtasıyla bir araya geliyorlardı. Bu düşüncenin sanattaki yansısına gelince; özellikle tasvir sanatında ister bir vazo resmi olsun ister bir kabartma ya da heykel, barbarlar -sanatın hikâyeci tavrı bir yana- hep tuhaf yaratıklar ya da devler olarak betimlenirdi.

Klasik Çağ kültürü, içinde doğduğu coğrafyanın da etkisiyle biçime ve güzelliğe olan sıra dışı bir eğilimi sergiler. Güzellik, doğruluk, ölçülülük ve iyilik gibi kavramların birbiri içinde eridiği İ.Ö 5. yüzyılda ideal güzellik, sanatta; ünlü heykeltıraşlar Phidias ve Polykleitos'un yontularında olduğu gibi oranlamalar ve rakamsal düzenlemeler yoluyla aranırken, düşüncede; ideal insan, Sokrates'in ağzından dile geldiği gibi, erdemli olandır. Sokrates'in öğrencisi Platon ise; ideal olanı, idealar adını verdiği, gerçeküstü bir kavramlar dünyasında bulur. Ona göre; üzerinde yaşadığımız dünyada ne varsa hepsi de idealar evrenindeki asıllarının kopyalarıdır. Aristoteles için ise; güzelin ne olduğu anlamak, yalnızca algıladıklarımız arasında güzel olan varsa mümkündür. Sanat olmazsa, güzeli nasıl bilebiliriz ki? İ.Ö 4. ve 3. yüzyıllarda - Helenistik Çağ'da-Makedonya İmparatoru İskender'in, Yunanistan'ı ve Anadolu'yu zaptını takiben Asya içlerine yayılan seferleriyle hem siyasette hem de toplumun yapısında karmaşık bir dönem başlar. İskender'in Yunanistan'ı fethetmesi, o çağa kadar mümkün olmayan siyasi birliği sağlamış olabilir ancak, yıllar süren savaşlar, mücadeleler, sıradan insanın günlük yaşamı sürdürme kaygıları, beraberinde realist bir dünya görüşünü getirir. Bu çağda, kentin refahından

ziyade bireyin mutluluğu esastır. Bu hayat görüşü, sanatta o zamana dek pek bilinmeyen bir tasvir anlayışını yaratır: Gerçekçi tasvirler. Yaşlı bir kadın ya da zenci bir çocuk artık sanatın nesnesidir. Asker ve devlet adamlarının betileri yapılırken, çağın düşünürleri yani filozoflar da sanata konu olur. Mimaride ise; abidevi tapınaklar, yerlerini daha küçük olanlarına bırakır.

VARGI

Çağlar boyunca, sanatın bir ilham işi, sanatçının da yetenek sahibi olması gerektiği düşünülmüştür. Ancak sanatın düşünsel bir boyutu da vardır ve bu boyut, o sanatın içinde doğduğu toplumun değerleriyle sınırlanır. Başka bir deyişle; sanat, o toplumun hayatı algılayış şekliyle doğduran ilgilidir. Klasik Çağ sanatını doğru bir şekilde anlamak ve yorumlayabilmek de sadece dönemin toplumsal yaşamını ve düşünce yapısını tanımakla mümkün olur. Klasik Çağ'ın idealizm düşüncesinden habersiz bir sanat meraklısı, bu çağa ait bir tanrıça heykelindeki güzelliğe farklı bakar, idealist düşünceyi tanıyan bir diğeri farklı. Helenistik Çağ toplumunun hayata gerçekçi bir gözle yaklaştığını bilen bir sanatsever, bu dönemden kalan bir zenci heykelini yadırgamayacaktır. Mimaride ise; Klasik Çağ'a ait abidevi bir tapınağın benzerinin Helenistik Çağ'a özgü olamayacağını fark edecek, birinde ihtişamın

diğerinde faydacılığın, tapınağın biçimlenmesinde esas alındığını bilecektir. Arkeoloji bilimi sayesinde Klasik Çağ toplumu hakkında değerli bilgilere sahibiz. Bu veriler ise Antik Dönem sanatına şekil veren etmenlerin en önemlisinin, çağın toplumsal gerçekleri olduğunu gösteriyor.

Kaynaklar:

1. Aristoteles, Retorik, Çeviren: Mehmet H. Doğan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000.
2. J. Boardman, J. Griffin, O. Murray, The Oxford History Of The Classical World, Greece&The Hellenistic World, Oxford University Press, London, 1997.
3. Frederic Copleston, Felsefe Tarihi, Yunan ve Roma Felsefesi, Bölüm 1'a, ÖnSokratikler ve Sokrates, Çeviren: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 1997.
4. Frederic Copleston, Felsefe Tarihi, Yunan ve Roma Felsefesi, Bölüm 2b, Hellenistik Felsefe, Çeviren: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 1996.
5. M.I Finley, Odysseus'un Dünyası, Çeviren: Gül E. Durna, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2003.
6. Charles Freeman, The Greek Achievement, Penguin Books, New York, 2000.
7. W.K.C Guthrie, A History Of Greek Philosophy, Volume 1. The Earlier Presocratics and The
8. Pythagoreans, Cambridge University Press, Northamptonshire, 1992.

9. Walther Kranz, Antik Felsefe, Metinler ve Açıklamalar, Çeviren: Suad Y. Baydur, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1984.

10. G.E McCarthy, Marx and The Ancients, Classical Ethics, Social Justice and the 19th Century Political Economy, Rowman&Littlefield Maryland, 1990.

11. Friedrich Nietzsche, Yunan Tragedyası Üzerine İki Konferans, Çeviren: Mahmure Kahraman, Say Yayınları, İstanbul, 2005.

12. Platon, Yasalar, Cilt 2, Çeviren: Candan Şentuna, Saffet Babür, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 1998.

13. Graham Speake, A Dictionary Of Ancient History, Penguin Books, London, 1994.

14. Afşar Timuçin, Düşünce Tarihi, Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları, Cilt I., Bulut Yayınları, İstanbul, 2000.

Göbeklitepe Açıldı

Şanlıurfa'da, dünyanın en eski anıtsal tapınağı olarak kabul edilen ve 18 aydır ziyaretçilere kapalı olan Göbeklitepe, üzerinin çatıyla kapatılmasının ardından yeniden ziyarete açıldı. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Göbeklitepe'nin çatı örtüsü ve canlandırma merkezi yapımı nedeniyle 13 Haziran 2016 – 31 Aralık 2016 tarihleri arasında ziyarete kapalı olacağını duyurmuştu. Fakat daha sonra çatı koruma projesi bu tarihlerde bitirilememiş ve açılış günümüze kadar defalarca kez ertelenmişti.

Kazıların başladığı 1995 yılından itibaren uygarlığın kökeni hakkındaki görüşleri değiştiren Göbekli Tepe, belki de tüm insanlığın tarihini baştan yazabilecek bir öneme sahip. Hayvan figürleriyle yontulmuş taşları ve T biçimli sütunlarıyla 12.000 yıllık dairesel yapılar, tarım devriminden ve hatta çanak çömlek yapımının icadından bile daha eski.

12.000 yıllık geçmişi ile dünyanın en eski tapınağı olarak kabul edilen Göbeklitepe'nin üzerine çatı ve canlandırma merkezi yapılması için 18 ay önce ziyarete kapatıldı.

yenileme çalışmalarında tarihi eserlerin bulunduğu bölgeye 6 milyon 600 bin Euro'luk bedelle koruma amaçlı çatı yapıldı. Ziyarete açılan Göbeklitepe'nin bu yıl turizm sezonunda yoğun yerli ve yabancı turistlerin beklenildiği öğrenildi.

Kazıların başladığı 1995 yılından itibaren uygarlığın kökeni hakkındaki görüşleri değiştiren Göbekli Tepe, belki de tüm insanlığın tarihini baştan yazabilecek bir öneme sahip. Hayvan figürleriyle yontulmuş taşları ve T biçimli sütunlarıyla 12.000 yıllık dairesel yapılar, tarım devriminden ve hatta çanak çömlek yapımının icadından bile daha eski.

Uzmanlar daha önce, avcı-toplayıcıların yerleşik düzene geçip tarım yapması sonucu anıtsal alanların yapıldığını düşünüyorlardı. Fakat tarıma geçilmeden önce avcı toplayıcı insanlar tarafından inşa edilen Göbekli Tepe, tüm bu düşünce sistemini altüst etti.

Göbeklitepe'deki T biçimli dikilitaşların en büyüğünün ağırlığı 16 tonu aşıyor. Bu taşları yontmak ve yakındaki taş

Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere birçok uluslararası kurum ve kuruluş tarafından dünyanın en eski tapınak merkezi olarak kabul edilen ve UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınan Göbeklitepe'nin gelecek yılın başında asıl listeye girmesi için çalışma yürütülüyor. Göbeklitepe kazı alanında süren

Benden başka kimsenin canı acımıyor mu?

ocağından taşımak, çok sayıda insan ve hepsini doyuracak miktarda yiyecek gerektiren zorlu bir organizasyon gerektiriyor.

Burada şimdiye kadar yapılan kazılarda bu insanların yerleşik bir hayat sürdürdüğüne dair bir kanıt bulunamadı. Bu yüzden Göbekli Tepe'nin dönemsel bir toplanma ve şölen yeri olduğu düşünülüyor.

UNESCO adaylığı için son hazırlıkların yapıldığı Göbeklitepe'nin uzun yıllar daha iyi korunması ve sağlıklı kullanılması için de yürütülen yaklaşık 4.000 metrekareslik çelik çatı çalışmalarının %80'i tamamlandı. Bölgeye gelen ziyaretçiler için yapılan dinleme tesisinin büyük bölümü tamamlanan Göbeklitepe'nin tamamen yerli ve yabancı turistlere açılış tarihinin ise 2018 yılının ilk aylarında olacağı kaydedildi.

Dünyanın ilk tapınağı olarak kayda geçen Şanlıurfa'daki Göbeklitepe 'ye ün kazandıran Alman arkeolog Klaus Schmidt'in eşi arkeolog Çiğdem Köksal-Schmidt', Göbeklitepe'nin geçen ay ziyarete açılan son haline isyan etti:

“Benden başka kimsenin canı acımıyor mu?”

Türkiye'nin ve dünyanın son dönemdeki en önemli arkeolojik keşiflerinden Urfa'daki Göbeklitepe kazılarını yürüten Prof. Dr. Klaus Schmidt 2014 yılında hayatını kaybetmiş, aynı zamanda çalışma arkadaşı Çiğdem Köksal-Schmidt'e arşivde çalışma izni verilmediği ortaya 1995'te başlayan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan Göbeklitepe, çatıyla kapatılmasının ardından 18 ay sonra, geçen ay ziyarete açılmıştı.

Alanı gezen Schmidt, Instagram hesabından yaptığı açıklamaya şöyle başladı: “Benden başka kimsenin canı acımıyor mu? Burası Göbekli Tepe. Taze beton dökülen alanın yanbaşıda görülen F yapısı (Kaya tapınağı) adını verdiğimiz alan, üzerinde iş makinelerinin eze eze bitiremediği alan da hemen bu neolitik döneme ait mimari kalıntıların üç metre ilerisinde, orada yüzeyde bir şey görmeyince altında da bir şey yok sanıyorlar ama orada da 15 cm. derinlikte anakaya üzerinde neolitik döneme ait izler var.”

Schmidt şöyle devam etti: “Eski tren yollarından kalma ahşaplarla yürüme yolunu aşağıdaki ziyaretçi merkezinin oraya kadar kesintisiz yapacağız, SİT alanına kesinlikle beton dökmeyiz, asfalt yapmayız’ demişlerdi Klaus hayatta iken. Onun yapılmasını istemediği, Göbekli Tepe’yi tahrip edeceğini bildiği her şeyi koştura koştura yapıyorlar. Bu sabah Göbekli Tepe’yi ziyaret ettiğimde nasıl hızlı bir tahribat vardı anlatamıyorum. Ben tahribat diyorum, onlar Doğuş yol yapıyor, proje böyle diyorlar. Bir tane arkeolog, bakanlık temsilcisi, müze görevlisi yok alanda. Bir arkeolog neredeyse çevre gezisi yaparken bile ancak bakanlık temsilcisi ile hareket edebilirken, ihale alan inşaat şirketlerine SİT alanlarında süresiz dolaşım ve ne istersen onu yap izni mi veriliyor?”

AVCI, TOPLAYICI ve TARIM

TOPLUMLARINDA DİNİ İNANÇLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Umut Ataseven

Özet:

Avcı ve toplayıcı toplumların o dönem itibariyle meydana getirdikleri birtakım olayların temelinde kendi değer ve yargıları bulunmaktadır. Bu nedenle bu dönemlerde mevcut bir inanç sisteminin varlığından söz etmek çok güçtür. İnanç sistemlerini ve tanrısal olguları Tarım Toplumlarında görmek daha bir mümkün olmaktadır. Tarımı keşfeden insanoğlu, toprağın bereketi için bereket tanrısına, tohumun yeşermesi için yağmur ve güneş tanrısına ihtiyaç duymaya başlamıştır. Onun bu ihtiyacını karşılaması için tanrı/tanrılara ihtiyacı var idi. Dönemsel olarak ayırdığımız tarihi devirler değişse de tarım toplumları 3 çağ boyunca devam etmiştir. Uzun bir dönemi kapsayan ve yaşayan tarım toplumları sanayi devriyle bu özelliğini yitirecektir.

Bu uzun dönem içerisinde inanç sistemlerini geliştiren ve yaşayan insanoğlu birçok dini meydana getirmiştir. Çağlar arası yaşanan geçişlerde önemli bir unsur olan bu inançlar, kendinden sonra meydana gelen inançlara kaynaklık etmiştir. Avcı, toplayıcı ve

tarım toplumların ortak noktası olarak ele alınan inanç ve dini olgular o devrin şartları bakımından oldukça önem arz etmektedir. Böylelikle o dönemler incelenirken sağlıklı bir değerlendirme yapmak mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Avcı, Toplayıcı, Tarım, Sanayi, İnanç, Din, İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, Yakınçağ

Abstract

There are values and judgments on the basis of certain events that the hunter and collecting societies have brought to the fountain at that time. For this reason, it is very difficult to talk about the existence of a belief system that exists in these periods. It is possible to see belief systems and godlike phenomena in the Agricultural Societies. Man exploring agriculture has begun to need the rain and sun god for the god blessing, god blessing for the fertility of the soil. He needed a god / god to meet his need. Although the historical periods that we have separated periodically have changed, agricultural societies have continued for 3 eras. Agricultural societies that cover a long period and live will lose this feature by industrial circles This long-term belief system

developed and living human beings brought many religious factions. These beliefs, which are an important element in the transitions between ages, have been a source of beliefs that have come to pass after themselves. Faith and religious phenomena, which are considered as common points of hunter, gatherer and agrarian societies, Thus, it will be possible to make a sound evaluation while examining the periods.

Keywords:

Hunter, Collector, Agriculture, Industry, Faith, Religion, Ancient, Medieval, New Age, Modern

GİRİŞ

İlkçağ tarihini alt başlıklar halinde 3 bölümde incelemek mümkündür. Bunlar:

a. Avcı Toplamlar Dönemi

b. Toplayıcı Toplamlar Dönemi

c. Tarım Sonrası Toplamlar Dönemi

Bu üç ana husus tarihi devirler hakkında birçok bilgiyi bizlere vermektedir. Bu üç dönem incelendiğinde insanlık tarihini de incelemek mümkün olacaktır. İlk insanın kim olduğuna dair birçok rivayetler olduğu gibi, kaynağı ilahi olan kitaplarda ilk insanın Âdem olduğu bilinmektedir. Ancak bu bilginin maiyeti dönemler arası geçişlerde oldukça dikkat çekmektedir. İlk insanın Âdem olduğunu varsaydığımızda ilk avcı ve toplayıcı kişinin de Âdem olması muhtemeldir. Ancak bu konu günümüzde varlığını devam ettiren dinler tarafından eleştiriye kapalıdır. Bundan dolayıdır ki; bu gibi konular ilkçağlara ışık tuttuğu kadar, karatmaktadır da.

Avcı ve Toplayıcı toplumları bireysel olarak incelemek mümkün olmadığından, toplum yapılarından bahsetmek daha uygun olacaktır.

A. Avcı Toplamlar

Bu dönemde cinsiyet farkındalığı oluşmuş ve iâşe ihtiyacının yanında cinsel arzular da büyük bir öneme sahipti. Aç karnını doyurma ihtiyacı hisseden insanoğlu, doğada var olan ve avlaması kolay hayvanları hedef olarak seçmişti. Bu dönemde temel ihtiyaçlar dışında bir şey düşümleri olanaksızdı. Fizyolojik ihtiyaçlarını bulunduğu coğrafyanın el verdiği imkânlar dâhilinde karşılayabiliyordu.

Bulunduğu coğrafyada yalnız olmayan insan, vahşi hayvanlarla da iç içe yaşamak zorunda idi. Aynı coğrafyada olmalarına karşın tabiat farkı bulunan bu iki unsurun savaş halinde olması doğal bir durumdur. Vahşi hayvanlar karnlarını doyurmak için mevcut popölasyondan faydalansa da kimi zaman akşam yemeğinde insanoğlu da olmuştur. Bu amansız savaşta kazanan her zaman insan olmalıydı. Çünkü bu savaşı kazanamazsa ya yem olacak ya da aç kalacaktı. Yem olmamak için avcı olmayı seçen insanoğlu, kendi elleriyle

yaptığı sivri ve kesici aletlerle hayvanları alt etmeyi amaçlamıştır. Ancak kendinden kat be kat güçlü olan bu hayvanlar karşısında tek başına direnmesi pek mümkün olmayabilirdi. Bir aile kurumundan bahsetmek çok güç olsa da aynı mağara altında yaşayan insanlar, vahşi hayvanları alt etmek için birbirlerine yardım etmişlerdir. Bu yardımın sonucunda avladıkları hayvanı bölüştürerek karnlarını doyumşlardır. Bu süreçte insanoğlunun zihninde mevcut bir inanç sistemini görmek çok güçtür.

Çünkü böyle durum karşısında bir insanın yemek dışında bir şey düşünebilmesi pek mümkün olmamaktadır. Aç olan karnlarını doyumayı birinci görev olarak görmekteydiler. Bu nedenle aç olan insan, midesini inançlar ile doldurmak istemesi olanaksızdır. Sadece avcı toplamlar için geçerli bir anlayış olmamakla beraber, günümüzde dahi bu durum söz konusudur. Avcılık döneminde bir inanç sistemi gelişmediğinden neye inanıp neye inanmayacağını bilmeyen insan için en kutsal şey aç olan karnını doyumaktır.

Avcılık dönemi daha çok bireyin kendini tanıma ve keşfetme sürecidir.

Bu dönemde gücünün sınırlarını görmek isteyen insan, doğada olan vahşi hayvanlarla güç gösterisi içine girecektir. Cinsiyet farkındalığının yoğun yaşandığı bir dönemde elbette çoğalmalar da düzensiz bir şekilde olmuştur. Cinsel arzularını bastırmak için sürekli bir arayış içinde olan insan, karşı cins sayesinde bu ihtiyacını gidermeye çalışmıştır. Cinsel arzularının bir sonucu olarak meydana gelen çocukların zaman içerisinde ihtiyaçları da artmaya başlayacaktır. Bu ihtiyaçların anne ve baba tarafından karşılanması muhtemeldir. Bu nedenle avcılık konusunda iyice ustalaşan insanoğlu, bu dönemde kendini keşfetmeyi de sürdürecektir.

Bu süreç içerisinde birçok tehlike ile karşılaşan insanoğlu, bu tehlikelerle başa çıkmayı da yine kendisi başaracaktır. Avcı toplumların her daim tehlikede olduğu gerçeğini de unutmamak gerekir. Bundan dolayı ağaç kavuklarında ve mağaralarda yaşamaya başlamıştır.

Buralarda yaşamaya başladığı ilk anlardan itibaren avladıkları hayvanları duvarlara resmetmeye başlamıştır. Bu resimler bir av sahnesini yansıtsa da aslında inanın yaptığı güç gösterisinin sanata dönüşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere kutsal bir varlıktan medet ummayan insanın henüz zihnini meşgul eden bir tanrı ya da inanç yoktur. Çünkü kendisi dışında üstün bir varlığı kabul etmesi mümkün değildir. Sadece bir tanrıyı değil, etrafındaki hiçbir insanı da kendinden üstün görmek istemez. Avcı toplumları yapısal olarak incelediğimizde karşımıza birçok unsur çıkmaktadır. İlk insanın ırkı durumu ve maiyeti hakkında kesin bir yargıya da ulaşmak mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki, bu dönemlerde bir ırk ayrımı veya ırk bilincine rastlamak mümkün değildir. Ancak bunun yanı sıra aynı aileden olan insanların ortak bir yerde iskân ediyor olmalarını bir milliyet olgusu olarak ele alınması yanlış bir kanı olmayacaktır. Aynı aileden olan insanların mutlak surette bir otoriteye de ihtiyacı vardır. Bu otorite her daim erkek olmuştur.

Bu erkek ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak, onları korumak ve muhafaza etmekle mükellefti. Zamanın şartları bunu uygun görse de yapısal olarak erkeğin ön plana çıkması kaçınılmazdır. Kadın ise; varsa çocuklarını eğitmek ve onları bir avcı olarak yetiştirmekle görevliydi. Çünkü bu dönemde ihtiyaç fazlası bir iase düşüncesi yoktur. Bu nedenle çocuklar da kendi ihtiyaçları için avlanmak zorunda idi. Bir döngü halinde devam eden bu durum, diğer aileler arasında birtakım çatışmalara neden olacaktır. Aynı bölgede ancak farklı mağaralarda yaşayan aileler günlük ihtiyaçlarını hep eşit olarak karşılamayabilirdi. Bu nedenle av konusunda başarılı olan aile her daim diğer aile tarafından bir hedef halindeydi.

Kendi ailesini korumakla görevli olan erkek, bu süreçten sonra ailenin koruyuculuğu kendine şiar edinecektir. Böylelikle ortaya bir güvenlik sorunu çıkacaktır. Bu sorunun en aza indirgenmesi için de birtakım kurumlar vücut bulacaktır. Bunlardan bir tanesi ise Polis teşkilatına benzer bir kurum olan Güvenlik kurumudur. Bu kurum tek bir ailenin değil,

aynı bölgede yaşayan her ailenin güvenliğinden sorumlu olacaktır. İki aile arasında meydana gelebilecek her türlü çatışmayı yine bu kurum önleyecektir. Bu süreçle birlikte kendini vahşi hayvanlardan korumak zorunda kalan insanoğlu, artık yeni bir tehdit ile karşı karşıya kalacaktır.

Bu tehdit ise insanın ta kendisi idi...Avcı toplumları kalıplaşmış klasik yapılarla anlamak mümkün değildir. Bu dönem basite alınmamalı ve dönemin şartları iyi bilinmelidir. İnsanın tarihin her döneminde ilk olarak düşündüğü şey, aç olan karnını doyurmaktır. Aç olan insan kendini koruyamaz, savaştırmaz, günlük ihtiyaçlarını karşılayamaz ve sonucunda yaşamı son bulur. Aç olan askerleri savaştırmamanın bir anlamı olmadığı gibi, aç olan insanın da düşünebilmesini beklemek çok güçtür. Bundan dolayıdır ki, avcı toplumların zihninde bir inanç sistemini ve tanrıyı aramak çok güçtür. Bugün yediği yemeği yarın bulmakta güçlük çekebilmektedir. Bir plan dâhilinde hareket edemeyen avcı toplumu, her daim avlanmak zorunda idi. Bir tanrıya ayıracak vakti bulması

olanaksızdır. Avlandıktan sonra günün belirli saatlerinde dinleme ihtiyacı hissetmesiyle birlikte günün sona ermesi zaruri bir durumdur. Bu ihtiyacı genelde uyku ile karşılamaktaydı. Uyku halinde bir tanrı düşüncesinin de meydana gelebileceği gibi rüya âleminde de bir inanç sisteminin gelişmesi beklenemezdi.

Sadece karın tokluğuna avlanan insan oğlunun bir tanrıya ve yahut bir inanç sistemine ihtiyacının olduğunu söylemek ne kadar doğrudur? Avcılıktan toplayıcılığa geçen insanoğlunu da yine bu dönemlerde bir tanrı motifiyle karşılaşması oldukça güçtür. Toplayıcılık döneminde yarınını da düşünmeye aşlayacak olan toplumlar, artık stok yapmayı da öğreneceklerdir. Böylelikle işlevsel olarak bir hareket mekanizmasını da meydana getirmiş olacaklardır.

B. Toplayıcı Toplamlar

Bu dönem bir önceki dönemden farklı olarak ihtiyaç fazlası ürünlerin stoklanması dönemidir. Elbette avcılık dönemi devam etmiş, bunun yanı

sıra avladıkları hayvanları artık birkaç gün içinde tüketmeye başlamışlardır. Günü çıkarmanın hesaplarının yapıldığı bir dönemi geride bırakan bu toplumlar, artık hayvanlar dışında doğadaki ürünleri de keşfetmeye başlayacaktır. Bazı yenilebilir sebze ya da meyve doğada hazır bir şekilde bulunabilirdi. Bu hazır bulunan ürünler, insanların tesadüfen kullandıkları ürünlerdir. Zirai bir dönemden bahsetmek çok güç olduğundan, bilinçli olarak tüketimin olması pek mümkün değildir. Hazır bulunan yiyecekler keşfedilmiş ve insanın sofrasına gelmiştir. Bazı sebze ve meyvelerin yendikten sonra doğaya bırakılması ve toprak ile buluşmasından ötürü yeniden bir ürün olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Bu ürünün bünyesinde bulunan tohumlar sayesinde yeni bir ürün olarak yeniden insanoğlunun emrine girmiştir. Bu döngüyü fark eden insan tam manasıyla olmasa da tarımın bir alt yapısını oluşturmuştur.

Ancak sistematik bir şekilde olmayan bu olay, doğanın cömert davranmasına paralel olarak gerçekleşirdi. Bir ürünü her

mevsimde alabilmek mümkün olmadığından toplayıcı toplumlar bu durumun farkında değillerdi. Bu farkındalığın oluşmasıyla birlikte tarımın keşfi de aynı döneme rastlamaktadır.

Bu dönemde inanç sisteminin yavaş yavaş gelişmeye başladığı bu toplumlar da, doğanın gücü kendini iyice hissettirmeye başlamıştır.

Bu dönemin karakteristik yapısına baktığımızda aslında tek bir tanrının varlığı kâfidir. Yani sonuç olarak

Toplayıcı toplumlarda tek tanrıçılık anlayışı hâkim idi. Ancak bu anlayış çok geniş bir yere sahip değildir. Bütün her şeyi doğadan istemeye başlayan insanoğlu, bu ihtiyaçları karşılandıkça doğanın yüksek bir güce sahip olduğuna inanmaya başladılar.

Özellikle mevsimsel olayların yoğun yaşadığı dönemlerde, istekler de buna paralel olmaya başlamıştı. Ancak her coğrafyada aynı anda yaşanan devirlerden bahsetmek çok güçtür. Bir bölgede toplayıcılık varken diğer bölgede avcı toplumlara görmek mümkündür.

İnançlar babında gelişmeye başlayan bu toplumlar, doğa ile iç içe oluşlarından ötürü her şeyin yansımasını toprakta bulmuştur. Lakin zihinlerde yerleşmiş bir tanrı motifi görmek oldukça güçtür. Tarihin her döneminde meydana gelen doğal veya yapay afetler insanlar tarafından korkuyla karşılanmıştır. Doğada bulunan bir meyve ağacının yıldırım düşmesi sonucu yok olması, insanoğluna ağır travmalar yaşattır. Çünkü o ağaç onun karnını doyuruyor ve ihtiyacını karşılıyordu. Doğanın zarar görmesiyle yüz yüze gelen insanoğlu bu olaylar akabinde yeni ürünler e yönelmiştir. Böylelikle ürün çeşitliliği de artmaya başlamıştır.

Ürünler arttıkça doğaya bağıllık da o derece artmıştır. Doğaya saygı duyamaya ve yüceltmeye başlayan toplayıcı toplumlar, bu yüce varlıklara isimler vermeye başlamıştır. Bu isimleri daha çok tarımın keşfiyle görsek de, bu dönem içerisinde de zikredilmeye başlanmıştır. Doğanın gücünün farkına varan insanoğlu, bu gücü kullanmak istemiştir. Bununla birlikte doğa ile ortaklaşa hareket etmeye başlamış ve sonunda tarımı keşfetmişlerdir. Bu

keşif insanlık tarihi için oldukça önemli bir yere sahiptir. Toprağın keşfiyle birlikte mağaralarından çıkan insanlar, küçük köyler inşa etmeye başlayacaklardır.

Böylelikle tarım ile meşgul olacaklar ve bu süre içinde karınları doyacaktır. Karınlarının doymasının yanında kendisine fazla gelen zirai ürünleri stoklayacaktır.

Bu stokları uzun süre muhafaza edemediklerinden dolayı ihraç edip ticaret yapmaya da başlayacaklardır. Ticaret sayesinde kurduğu köylerden çıkacak ve yeni coğrafyalar keşfedecektir. Yeni keşfettiği coğrafyaların kimisinin zengin, kimisinin de fakir bir coğrafya olduğunu görecektir. Kendi coğrafyasında yetişmeyen ürünleri başka coğrafyalarda görünce, o coğrafyayı ele geçirmeye çalışacaktır. Böylelikle insanoğlunun savaşı başlayacak ve sömürgeciliğin de temeli atılacaktır. Tarihin her döneminde de görülmesi muhtemel olan sömürgeciliğin temeli, insanın daha fazla ürüne ihtiyaç duymasına dayanmaktadır.

Günümüzde dahi bu anlayış halen devam etmekte ve savaşlar bu

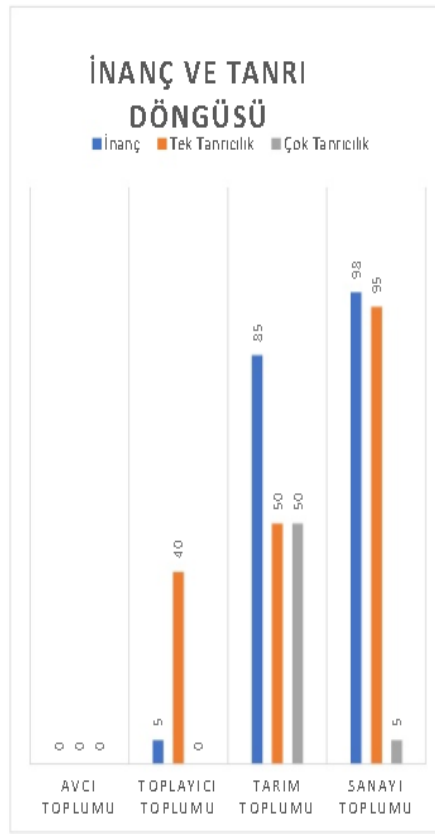
yüzden meydana gelmektedir. Toplayıcı toplumların tarımı keşfiyle yeni bir dönem başlamış olacaktır. Bu döneme tarihte Tarımın Keşfi denmektedir.

C. Tarım Toplamları

Bu dönem tarımın keşfiyle başlar ve sanayi Devrimiyle birlikte sona erer. Bu yönüyle çok uzun bir dönemi kapsamaktadır. Büyük krallıklar ve medeniyetler bu dönem içerisinde kurulmuştur. Birçok ırkın ortaya çıktığı ve ayrıştığı bir dönem olarak nitelendirilmektedir.

Dini olgu ve inançlar yine bu dönem içerisinde şekillenmiştir. Çok tanrıcılığın temelleri bu dönemde atılmış ve yine tek tanrıcılığa bu dönemde geçilmiştir. Üç ana başlık halinde incelediğimiz bu makalemizde dönemler arasında bir döngü olduğunu söylemekte yarar vardır. Bu döngüye biz: “İnançlar ve Tanrılar

Döngüsü” demektedir. Bu döngü dönemler arası geçişte belirleyici bir unsurdur. Böylelikle dönemler arasındaki geçiş süreçlerini sağlıklı bir şekilde anlayabilmekteyiz. Bu döngüyü yandaki tabloda görmek mümkündür:

İnanç Ve Tanrı Döngüsü tablosuna bakıldığında;

1. Avcı Toplumlarda İnanç Sistemi yoktur.
2. Avcı Toplumlarda Tanrı olgusu yoktur.
3. Toplayıcı Toplumlarda İnanç sistemi oransal olarak %5 'lik bir gelişme mevcuttur.
4. Toplayıcı Toplumlarda Tanrı olgusu oransal olarak %50'dir.
5. Tarım Toplamlarında İnanç sistemi oransal olarak %85'lik bir gelişme mevcuttur.

6. Tarım Toplamlarında Tek Tanrıcılık inancı ile Çok Tanrıcılık inancı oransal olarak aynı düzeydedir. Bu dönemde tanrısal olgular meydana gelmeye başlamıştır.

7. Sanayi Toplamlarında özellikle Avrupa'da meydana gelen Reform hareketleri ile inanç sisteminin oransal olarak %95 'lere ulaştığını görmek mümkündür.

8. Sanayi Toplamlarında dini hareketlerin yaygınlaşmasından ötürü tek tanrıcılık da yaygınlaşmıştır. Tek tanrıcılık oransal olarak %95'tir.

9. Sanayi Toplamlarında meydana gelen dini reformların yanı sıra gelişen felsefi düşünceler çok tanrılı inançların yerini muhafaza etmesine neden olmuştur. Ancak bu düzey oransal olarak %5'tir. Tarımın keşfiyle idari anlamda sistemlerini oluşturmaya başlayan toplumlarda bir toprak idaresini görmek mümkündür. Bu dönemle birlikte idari merkezlerin temelini toprak sistemi oluşturmaktaydı. Bu dönemde her toplumun irili ufaklı tarım ile uğraştığını söylemek mümkündür. Çünkü çağa ayak uydurmak zorunda kalan bu toplumların

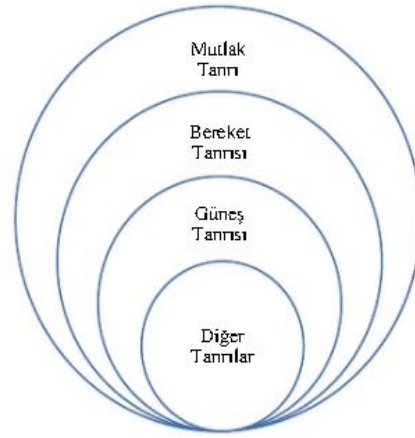
tarım ile uğraşması muhtemeldir. Bu dönemde zihinde varlığını gösteren bir inanç sistemi kendini hissettirmeye başlamıştır.

Toprağını ekmeye başlayan insanoğlu, toprağın bereketi için bir bereket tanrısına; hasadının gelişmesi için de bir yağmur tanrısına ihtiyaç duymaya başlamıştır. Yaşadığı coğrafya yazları kurak, kışları soğuk geçiyorsa; yaz için yağmur tanrısına ihtiyaç duyarken, kış için güneş tanrısına ihtiyaç duymaya başlayacaktır. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda evreni incelemeye başlayan tarım toplumu, sel ve taşkınları önlemek için astronomiye ve geometriye ihtiyaç duymuştur. Bu süreçte birlikte evreni keşfeden insanoğlu, ay ve yıldızları da birer tanrı olarak nitelendirmeye

başlamıştır. Yaşadığı bölgede su ihtiyaçlarını karşılamak için su kanalları dahi açmışlardır.

Açılan bu kanallarda suyun her daim akması için de su tanrısından yardım istemişlerdir. Avcı toplumlarda kendi kendine yeten insanoğlu, bu dönemde artık kendine yetemeyecektir. Etrafındaki insanların da aynı güçte olduğunun farkında olması onu tanrılara inanmaya

itecektir. Tarım toplumunun inanç yapısı Çok Tanrıcılık idi. Ancak çok tanrıcılığın temeline baktığımızda ise tek tanrı inancının yattığını söylemek mümkündür.

Şekil 1.1 de de görüldüğü üzere en üstte her zaman tek bir tanrı bulunurdu. Onun alt birimleri olan diğer tanrılar, sadece görevlendirilmiş tanrılar olarak ifade etmek daha doğru bir kanaat olacaktır.

Keza bu dönem için çok tanrıcılık inancına katılmak pek mümkün değildir. Örnek vermek gerekirse; Bereket tanrısı hasadın bol olması dışında bir güce sahip değildir. Mutlak tanrı ise her şeye gücü yetendir.

Bu inanç sistemi daha çok insanın tanrı ile ticaretinin bir tezahürüdür. İstenebilecek her şeyi tek bir tanrıdan istemek bencillik olarak

görülmekteydi. Tek bir tanrı bütün işlere yetismeyeceğine inanan insanlar, birçok tanrıyı meydana getirmiştir. Özellikle tarımın keşfiyle başlayan bu dönem içerisinde binlerce tanrıyı görmek mümkündür. Bu durum aynı zamanda insanoğlunun bitmek tükenmek bilmeyen istek ve arzularının fazlalığından kaynaklanmaktaydı. Tarım toplumu zirai ürünlerin çoğalmasıyla birlikte ticaret yapmaya

başlamıştır. Kendi coğrafyasındaki üretim fazlası ürünlerini başka coğrafyalara ihraç etmesiyle yeni bir sürece girmiş oluyordu. Bu dönem her ne kadar iktisadi yönünün ağır bastığı bir dönem olarak görülse de, dini yönü daha ağır basmaktadır. Çünkü insanlar sadece ürettiklerini değil, sahip oldukları inançlarını da diğer coğrafyalara taşımaktaydı.

Taşınan bu inançlar daha sonraki dönemlerde ortak yönleri bir hayli fazla olan dinleri meydana getirecektir. İnanç birikimlerinin ticaret yoluyla pekişmesi, dinleri ortaya çıkarmıştır. Ancak buna karşın kendi inançlarına sadık kalan

medeniyetler de varlıklarını devam ettireceklerdir. Tarım toplumu dini yönden inançların tam manasıyla yaşandığı bir dönemdir. Tanrının izini doğada aramaya devam eden insanoğlu, birçok tanrı ile de yolları kesişmiştir.

Hitit toplumu da bir tarım toplumu idi. Asurlular ve Osmanlı devleti de aynı şekilde bir tarım toplumuydu. Her ne kadar yeraltı kaynaklarını kullanılmışlarsa da iktisadının bel kemiğini tarım oluşturmaktaydı. Ekonominin merkezinde toprak vardı. Bu topraklar işlenmiş, üretim yapılmış ve ekonomik açıdan zenginleşme meydana gelmiştir. Paranın cadından önce yapılan takas usulünde de bir ekonomik zenginlik söz konusu olabiliyordu.

Ancak ihtiyaçlarının kendi içinde tutarlı olması elzemdir. Buğdaya ihtiyacı olan toplumun altın karşılığında kalay alması beklenemezdi.

Bundan dolayı ihtiyacı olan ürünü, elinde bulunan ve eş değere sahip ürünlerle takas etmesi gerekliydi. Ancak paranın bulunmasıyla ihtiyaç dışındaki ürünleri de satın alındığı görülmektedir. Bir para piyasasının olmadığı bu dönemlerde değerli

madenler bir para olarak görülmekteydi. Altının değerli olması bütün coğrafyalarda kullanılmasına neden olmuştur.

Ancak sanayi devrimiyle birlikte Avrupa'da gelişen Merkantalizm ve bunun sonucunda meydana gelen Companyler'i de görmek mümkündür. Bu süreçten sonra bir para piyasası oluşmuştur.

Tarım toplumlarında sağlam bir ticari mekanizmanın olmamasından dolayı inançlar, geniş bir yayılma imkânı bulmuş oldu. Mısır'da olan bir inanç sisteminin Anadolu topraklarına ilticası garipsenemezdi. Özellikle Asurlu tüccarlar, bölgede yaptıkları yoğun ticari faaliyetlerle dini inançların yayılmasında etkili olmuşlardır. Hititlilerin yaşadığı Anadolu topraklarına bin tanrılı il denmesinin nedeni de budur. Hitit toplumu ticaret noktasında önemli bir liman idi. Bu nedenle dini inançların yayılışı bakımından yoğun yaşandığı bir bölgedir. Tarım toplumu olan her medeniyetin saf bir inanç sistemine sahip olması beklenemezdi.

Yunan Medeniyetinin dini inanç temelini

Doğu Medeniyetlerinin inançları oluşturmaktadır. Hem bölgesel hem de kıtasal olarak yayılma fırsatı bulan inançlar, ortak dinleri de meydana getirmişlerdir. Bu dinlerin temelinde her ne kadar çok tanrıcılık olsa da daha öncede ifade ettiğimiz üzere, merkezinde tek tanrıcılık vardır. Bir döngü içerisinde devam eden tanrısal düzenin tarım toplumunda da devam ettiğini görmek mümkündür. Bu dönemde yoğun bir tempo içerisinde giren insanoğlu, her bir işi için farklı farklı tanrılardan yardım istemişlerdir. Sonuç olarak bakıldığında; tarım toplumunun bu geçiş döneminde çok tanrıcılık hâkimdir.

Bahsedilen bu tanrıların yansıması, çoğu zaman doğada aranmış olsa da yönetici sınıfın da birer tanrı kimliklerinin olduğunu görmek mümkündür. Tanrısal düzen en uzun dönemdir.

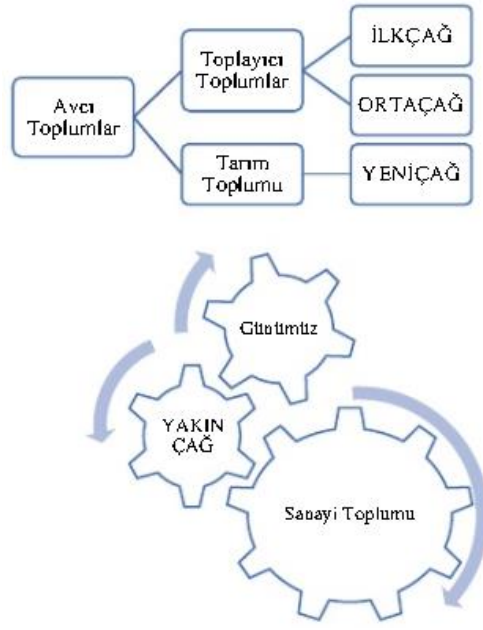
Bu uzun dönem içerisinde binlerce tanrı meydana getirilmiş ve onlarca din ortaya çıkmıştır. İnançların kuramsal olarak karşımıza çıkışını ilkçağlardan itibaren görmek mümkündür. Toplumsal düzenlerin bir tezahürü olan tarihi çağlar, dini müesseselerin de temelini teşkil etmektedir.

İlkçağlarda başlayan şehirleşme hareketleri, dini inançların uygulamaya geçirildiği mekânlar olan tapınakları da oluşturmaya başlamıştır. Karnını doyuran, güvenliğini sağlayan ve ticaretini yapan insanoğlu, doğanın ona sunduğu nimetler karşısında mahcup olmamak adına sayısızca tapınaklar inşa etmiştir. Bu tapınaklarda avcılık ve toplayıcılık dönemlerinde temelini attığı ve tarımın keşfiyle yaşamaya başladığı inançlarını icra etmesi gerekliydi.

Tarihi devirler incelendiğinde karşımıza çıkan tarım, önemli bir unsurdur. Bu dönem tarımsal faaliyetlerin, yakınçağ ile birlikte azalmasına kadar sürmektedir.

Yakınçağdan sonra da devam eden zirai faaliyetler, sanayinin gelişimiyle yeni teknolojik aletlerle tanışmasından ötürü toplumsal bir değişim yaşamıştır. Yandaki şekilde bu değişimi görmek mümkündür:

Tarımın keşfiyle başlayan ve sanayi devrimine kadar geçen süreye Tarımsal Dönem denmektedir. Bu süre içerisinde her devletin idari sistemi toprak ile belirlenirdi. Tarım toplumlarının ilkel koşullar doğrultusunda meydana getirdiği bütün sistemin temelinde yine toprak vardır. Bu dönemde:

- İlk İnançlar
 - İlk Dinler
 - İlk Mabetler
 - İlk Kutsal Kitaplar
 - İlk Din Savaşları
 - İlk Çok Tanrılı Dinler
 - İlk Tek Tanrılı Dinler
- Meydana gelmiştir.

Bu nedenle uzun bir dönemi kapsayan bu süreç dikkatlice incelenmelidir. Sosyal, siyasi askeri ve

iktisadi gelişmelerin temelleri yine bu dönemde atılmıştır. Dini inançların yoğun yaşandığı tarım toplumlarında ortaçağ dönemini zirve noktası olarak tanımlamak mümkündür. Ortaçağlarda dini baskıların yoğun

bir şekilde yaşanmaktaydı.

Ancak baskının yanında dini inançlara bağlılık derecesi yüksek olmakla birlikte mensup olunan dinden de kitlesel olarak ayrılanları görmek de yine mümkündür. Bu durum yeniçağda meydana gelecek olan

Reform ve Rönesans hadiselerinin de temelini teşkil etmektedir.

Asıl konuyu sekteye uğratmamak adına bu dönemlere değinmeyeceğiz. Tarım toplumlarının bu uzun dönem içerisinde inançlarını tamamlayıp yeni dinler ortaya çıkarması, bir birikim olduğunun göstergesidir. Bu birikimi dini değerler açısından yargılamak yerine kültürel bir birikim olarak görmek daha doğru bir kanaat olacaktır.

SONUÇ:

Avcı- Toplayıcı – Tarım toplumlarının meydana getirmiş olduğu birikimler neticesiyle günümüzde bir takım dinler yaşamlarını devam ettirmektedirler. Bu dinlerin çoğunun temelinde bahsettiğimiz toplumların meydana getirmiş olduğu inanç değerleri yatmaktadır.

Her inanç kendinden bir önceki değerlerin bir sonucudur.

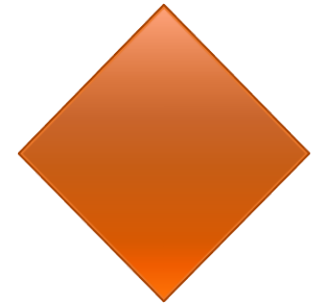
Hiçbir inanç tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Müstakil olan inançların, sonraki dönemlerde başka inançlarla birleşmesinden ötürü ortaya ortak temelli dinler çıkmıştır. Ortaya çıkan hiçbir din yoktur ki, kendinden önceki dinlerden hiçbir unsuru bünyesinde bulundurmasın. Yine hiçbir din yoktur ki, kendinden sonra ortaya çıkmış olan bir dini etkilememiş olsun. Bu nedenle dini inançların tarımın keşfiyle birlikte vuku bulması, sonraki dönemlerde yeni inanç sistemlerine açık olmasına neden olmuştur. Tarımın keşfiyle birlikte ticarete gelişmeye başlamıştır. Bu ticaret her ne kadar ekonomik olarak görünse de, temelinde inançların başka coğrafyalara taşınması vardır.

Haçlı seferlerin dini yönü bulunsa da daha çok ekonomik nedenlerden dolayı yapılmasına benzer bir durumdur. Ancak burada hem dönemler farklı hem de olaylar birbirinin tam tersidir. Tarım toplumlarında henüz paranın icadı olunmadığı için bu dönemlerde bir para piyasası da yoktur. Haçlı seferlerinin 11. Yüzyıllarda başlamıştır. Bu dönem Ortaçağa denk geldiğinden paranın varlığı mevcuttur. Bu nedenle ekonomik kaygılar dini kaygılardan daha fazladır. Üç ana dönemde incelediğimiz bu çalışmada, bu dönemlerde toplumların meydana getirmiş olduğu inanç sistemini anlatmaya gayret ettik. Bu dönemlerin yanında tarihi devirlerinde dini inançlara bir etkisi olduğunu dile getirdik. Avcı toplumlarında bir inanç sisteminin ve tanrısal olguların olmadığı oldukça açıktır. Toplayıcı toplumlarda inanç sisteminin temelleri atılmış olsa da, tanrısal olgulara rastlamak mümkün değildir. Ancak tek tanrı inancının izlerini görmek mümkün olmaktadır. Tarım toplumlarında ise artık dini inançların yaşadığını görebilmekteyiz.

Bu dönem Tanrısal olguların yoğun yaşandığı bir dönemdir. Tek tanrıçılıktan çok tanrıçılığa geçişin önemli bir ayağı olarak ziraatın keşfi, insanlık tarihi açısından önemli bir noktadır. Tarihi dönemsel olarak ayırmış olsak da, toplumsal yapı bakımından en uzun dönem tarım toplumlarının dönemidir.

İlkçağ, Ortaçağ ve Yeniçağ olmak üzere 3 tarihsel dönemi kapsamaktadır.

Sanayi devrimiyle birlikte toprak sisteminden uzaklaşan toplumlar, teknoloji ile birlikte para ekonomisini gelişmesini sağlamışlardır. Sonuç olarak, avcı ve toplayıcı toplumların meydana getirmiş olduğu bir inanç sistemini görmek mümkün değildir. İnanç sistemi ve tanrısal olguların gelişmeye başladığı dönem olarak tarımın keşfi gösterilebilir.

HARPUT'UN TARİHİ YENİDEN YAZILIYOR

Elazığ'ın Harput Mahallesi'nde yapılan ağaçlandırma sırasında tesadüfen bulunan gizemli kabartmanın 4,000 yıllık olduğu tespit edildi. Elazığ Orman İşletme Müdürlüğü'nce 3 Mayıs 2016'da tarihi Harput Mahallesi Nevruz Ormanları mevkiinde yürütülen çalışma sırasında fidan dikimi için çukur kazan İshak Yurter'in kullandığı kepece bir kaya parçasına takıldı. Bunun üzerine elleriyle toprağı kazan ve kabartmayı gören Yurter, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müze Müdürlüğü ekiplerine haber verdi.

Müze ekipleri, yüksekliği 2 metre 72 santimetre, genişliği de 2 metre 25 santimetre olan ve 5 parçaya bölünmüş halde bulunan kabartma üzerinde yenileme ve inceleme çalışması başlattı. Yapılan incelemede, kabartmanın tarihinin günümüzden 4,000 yıl öncesine

dayandığı belirlendi. Böylelikle daha önce milattan önce birinci bin yıl olarak bilinen Harput yöresinin tarihi çok daha eskiye gitti. Restorasyon çalışmasının ardından Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi,

“Harput Kabartması” adı verilen eseri teşhir salonuna yerleştirdi. İlk incelemelere göre 2700 yıllık olduğu düşünülen kabartmanın üstündeki betimlemeler, hangi döneme ait olduğu konusunda uzmanlar arasında tartışma konusu olmuştu. Kabartmanın tam olarak hangi döneme ait olduğu bilinmiyordu ve hem Geç Hitit hem de Assur betimlemeleri taşıdığı söyleniyordu. Savaş sahnelerinin betimlenmiş olabileceği rölyefte tekerlekleri olan bir kule görülüyor. Rölyefin sağ alt tarafında ise yürüyen boğalar ile sualtında giden kaplumbağa ve balık betimleri bulunuyor. Rölyef üzerindeki betimlemelerin ne anlama geldiğinin araştırılacağı belirtilmişti. Eserin sahte olup olmadığı da tartışılan konular arasındaydı.

Daha sonra kabartmanın bulunduğu alanda kazı çalışmalarına başlanmıştı. Yürütülen kazı çalışmalarında, kabartmanın bulunduğu alan ve çevresinde birçok mimari yapı katına rastlanmıştı. Ayrıca yanmış bir tabakanın bulunması da buranın büyük bir yangın geçirmiş olduğunu gösterdi. Alanda yürütülen arkeolojik çalışmalarda amaç,

bulunan kabartmanın ve mimari yapıların hangi döneme ait olduğunu belirleyebilmektir.

Gizemli Kabartma 4000 Yıllık Çıktı

Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde görevli arkeolog Bülent Demir, kabartmanın bulunduğu bölgede Müze Müdürlüğü'nce yürütülen kazı çalışmalarında ağır bir yangınla son bulmuş iki evreli bir yerleşim yerinin izlerine rastlandığını belirtti. Demir, beş köşeli eserin burada bir duvar içerisine applike edilerek ya da duvara yaslanarak kullanıldığını düşündüklerini söyledi.

Kabartmanın ana temasının bir kalenin fethi olduğunu ve sahnelerin alttan üste doğru savaş ile ganimetleri ve çıplak esirlerin kralın huzuruna çıkarılışı şeklinde

Yerleşim Yeri Büyük Bir Yangın Geçirmiş

istiflendiğine dikkati çeken Demir, sol panoda kaledeki çarpışma anlarına ve dehşet verici sahnelere yer verildiğini belirtti.

Panodaki masif tekerlekli ahşap kuşatma kulesinin bir benzerine Anadolu ve Mezopotamya'da

rastlanmadığını aktaran Demir, 1. Hattuşili dönemine ait çivi yazılı bir Hitit metninde koçbaşı ve ahşap kuşatma kulesinden bahsedildiğini ancak bu bağlamda bulunmuş görsel bir kanıt bulunmadığını söyledi.

Demir, kabartmanın bir diğer panosundaki sahnede de kent kapısı üzerinde iki çıplak düşman askerinin başına basarak yükselen sarkık kanatlı, kartal pençeli, bacakları birbirine dolanmış tanrıça figürünün elleri ile bir düşman askerini havaya kaldırışının betimlendiğini anlattı. Demir, bu savaş panosunun merkezine yerleştirilen tanrıçanın savaşın kazanılmasındaki rolünün vurgulanmak istendiğini aktardı.

Demir, kabartmanın en önemli ikonografik ögesi durumundaki tanrıça figürünün yakın benzerlerine MÖ 1862 Larsa Kralı Warad-Sin ve MÖ 1779 Hammurabi dönemine ait silindir mühür baskılarında

rastlandığını ve savaşın kazanılmasında önemli bir role sahip olduğu inanılan tanrıça figürünün Akadların aşk ve savaş tanrıçası İştar ile bir bağlantısının olup olmadığının ayrı bir inceleme konusu olduğunu söyledi.

Harput tarihi Urartulardan öncesine gitti

Kabartmanın son ve en üst sahnesinde ise zaferle sonuçlanan mücadelenin akabinde çıplak savaş esirlerinin kralın huzuruna çıkarılışının sahnelendiğini söyleyen Demir, “Kabartma stilistik ve ikonografik açıdan milattan önce 2300 ile 2150 yılları arasında Mezopotamya’da güçlü bir uygarlık kurmuş olan Akad ekolünün güçlü etkilerini taşıyor.” dedi.

Kabartmanın bulunduğu alanda yapılan kazı çalışmasında bulunan kalıntıların çağdaşlarına göre daha iyi durumda olduğunu ve MÖ 2. bin yılın başlarına tarihlendiğini belirten Demir, kabartmada bulunan kanatlı tanrıça ve kralın giydiği püsküllü serpuşun da Orta Tunç döneminde görülüyor olmasının eserin MÖ 2. bin yıllarına tarihlenmesine yardımcı olduğunu dile getirdi. Demir, Akad Kralı Sargon ve torunu Naram Sin’e ait Sar Tamhari metinlerinde Anadolu’nun başta Kaniş olmak üzere birçok bağımsız krallık ve beylik tarafından paylaşıldığının kayıtlı olduğunu bildirerek, şöyle dedi:

“Naram Sin, Sar Tamhari metinlerinde Kaniş Kralı Zipani ve Hatti Kralı Pampa’nın da olduğu 17 krallığa karşı savaştığını

söyler. Harput’ta bulunan yerleşim yerinin Naram Sin’in Sar Tamhari metinlerinde bahsettiği bu krallıklardan biri olduğu ihtimal dâhilindedir. Şu ana kadar Harput’un bilinen tarihi Urartular’a kadar uzanmaktaydı. Ancak bu kabartma ile birlikte Harput tarihinin bin yıl kadar geriye gittiği görülmektedir.”

Eskiçağ Araştırmaları Dergisi Tavsiye Ediyor!

“Romulus ve Remus kuruluş efsanesinden İmparator Caracalla’nın özgür Roma yurttaşlarına... Surlar’ın binyıllık tarihi.”

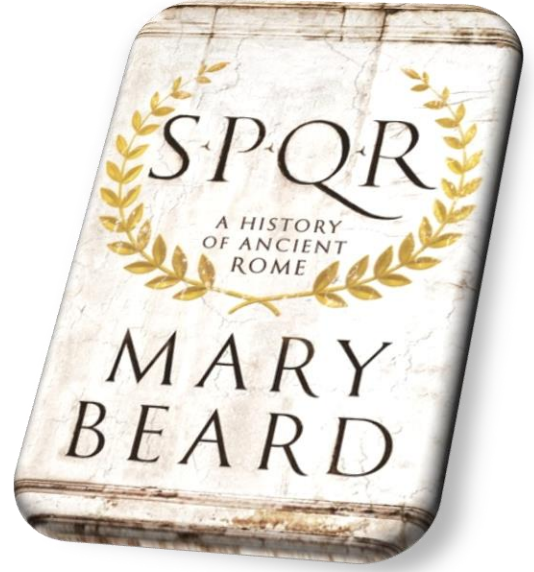
Antik Roma, modern dünyanın sağladığı olanaklarla düşünüldüğünde bile görkemli bir kentti: İspanya’dan Suriye’ye uzanan bir imparatorluğun güç merkezi; bir milyondan fazla insanın yaşadığı, genişleyen bir imparatorluğun metropolü; “lüks ve pisliğin, özgürlük ve sömürünün, kente ait olmanın yarattığı gurur ile kanlı iç savaşın birbirinden ayrılmadığı” dayatmacı bir kent...

Öte yandan İtalya’nın ortasında sıradan bir köy olmanın ötesine geçmeyen bir bölge, üç kıtaya uzanan uçsuz bucaksız bir alana hükmeden; iktidar, yurttaşlık, savaş, imparatorluk, lüks ve güzellik gibi temel kavramlarımıza biçim veren bu denli baskın bir güce nasıl ve neden dönüşebilmişti? Bu değersiz köyün alamet-i farikası neydi ve nasıl olmuştu da bu alamet açığa çıkmıştı? Romalılar

Kendileri ve başarıları konusunda ne düşünüyordu? Ve bizim için neden hâlâ bu kadar önemliler? Binyıllık tarihi kapsayan ve esaretten cesarete Roma kültürünün temellerini anlaşılır kılan; ayrıca demokrasiyi, göç olgusunu, dinî mücadeleleri, toplumsal hareketliliği ve sömürüyü, genişleyen imparatorluk bağlamında sorgulayan SPQR; Cicero, Jül Sezar, Kleopatra, Augustus ve Nero gibi Roma’yı Roma yapan karakterlerden kadınlara, kölelere, azat edilmişlere, suikastçılara ve hiçbir zaman kazanan tarafta olmayan geleneksel tarihin göz ardı ettiği Roma’ya kadar Surlar’ın tarihinin izini sürüyor.

“Bu kitabı, kadim zamanları bugüne taşıyan samimi detaylara hayat verdiği için göklere çıkarmalı.” - Economist -

“Mary Beard, şimdiden klasik eserler arasındaki yerini alan kitabı SPQR’da Roma tarihini, tutkuyla ama anlaşılmaz bir dil kullanmadan anlatıyor ve kısmen sefil bir Demir

Çağı köyünün Akdeniz’in tartışılmaz hegemonu olma yolunda nasıl ilerlediğini gösteriyor.” - Wall Street Journal -

“Roma tarihi üzerine mükemmel mülahazalar yaptığı SPQR kitabında Mary Beard, kentin başarısının sırlarını daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde açık ve acımasız bir netlikle çözüyor.”

- New York Times Book Review -

“Binyıllık tarihi bugüne getiren son derece bilgilendirici ve mutlaka okunması gereken bir eser.”

- Dallas Morning News -

“Akıcı, heyecan verici, ruhu okşayan ama bir o kadar şüpheci.” - Sunday Times -

“Son derece merak uyandıran ve olağanüstü eğlenceli bilimsel bir okuma.”

- **Observer** -

“Çığır açıcı... canlı... devrimci... antik tarihe yepyeni ve bütüncül bir yaklaşım.”

- **Spectator** -

“SPQR, mükemmel bir içgüdüyle anlatılan acımasız bir başarı öyküsü.”

- **Wall Street Journal** -

“Dünyanın en önemli Antikite tarihçilerinden Mary Beard’ın Roma İmparatorluğu’nu panoramik bir şekilde ele alan bu ‘tamturaklı’ tarih çalışması, Roma’nın ‘yüzyıllar sonra bile insanların aklında’ kalmasının nedenini ortaya koyuyor.”

- **Atlantic** -

“Tüyle ürperten bir yolculuk.”

- **Christian Science Monitor** -

“Ciltlerce yazmayı teşvik eden böylesi bir konuda enerjinizi ayakta tutup, Roma’nın neden bu denli göz alıcı bir şekilde genişlediği sorusuna tutarlı yanıt veren bir çalışma hazırlamak, sizin iddianızın açık bir

göstergesi zaten. Beard, tam bir kavrayış ve memnuniyetle zaferini ilan etmekle kalmıyor, mükemmel mizah anlayışı ve yakaladığı detaylarla Roma’nın canına can katıyor.”

- **Sunday Times** -

“Usta işi bir eser... SPQR; büyük bir arınmaya giden yolu açan ve kadim zamanları bugüne taşıyan samimi detaylara hayat veren, sempatik ama asla bayağılaşmayan örnek bir eser.”

- **Economist** -

“Beard, Roma’nın hikâyesini tutkuyla ama oldukça sade bir dil ve kusursuz bir kesinlikle aktarıyor...” -Wall Street Journal -

“Beard’ın kitabını bitirdiğimizde; arkaik, cumhuriyetçi ve İmparatorluk Roması’nı görmenin yanı sıra zamanla denetim altına aldığı Doğu ve Batı eyaletlerini de görürüz... Arkeoloji, nüvizmatik ve filolojik zorluklar kadar taş ve papirüs üzerine yazılan bir dizi belge karşısında da metanetini koruyan Beard, ustaca bir rahatlıkla yoluna devam ediyor.”

- **New York Review of Books** -

“Beard; kamu yararına çalışan çok az kişinin kalkışmaya cesaret edeceği, akademisyenlerin ise burun kıvırdığı bir işin altından tereyağından kıl çeker gibi kalkmış: Muğlak olması kaçınılmaz metinlerin ve olayların üzerine şaşırtıcı bir heyecanla gidiyor ve bu süreçte geçerli bilgeliği bozuyor. Roma üzerine yazdığı bu tamturaklı yeni tarihi SPQR da... istisnai bir durum değil. Beard, Antik Romalıların; iktidar, yurttaşlık, imparatorluk ve kimlik sorunlarıyla mücadele eden sonraki yüzyılların insanları için de cevherbarındırdığını gösteriyor.”

- **Atlantic** -

“Usta işi yeni bir tarih... Beard; sır dolu, başka bir deyişle insanı bıktıran malzemedan ayağı yere basan bir rehber ortaya koyuyor. Kentin erken dönem tarihinin gerçeği ile efsaneyi ayıran Beard, Romalıların kendilerinin efsanevi başlangıçlarını nasıl kısa vadeli siyasi amaçlarla şekillendirdiklerini göstererek akademik tartışmaları renklendirmenin yanı sıra derinleştiriyor da... SPQR; onunla konuşan ama asla seviyeyi düşürmeyen, uzağı yakın ederek hem kapsamı genişleten hem de samimi

detayları ortaya koyan
ibretlik bir popüler tarih
 alışması.

-Economist -

“Beard; SPQR’ın elli
yıllık bir öğrenmenin ve
Çalışmanın ürünü
olduğunu iddia etse de bu
deneyimini kolayca
aktarıyor. Bizi genelev ve
barların dünyasından
Roma halkının izlerini
bulacağımız arka
sokaklara götürürken
 ylesine eğleniyor ki.”

- New Republic -

